

EGRA TADQIQOTINI TASHKIL ETISH VA TOPSHIRIQLARINI TAYYORLASH NAMUNALARI

Xo'jamqulova Nafisa Ro'ziqulovna

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti Pedagogika fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada EGRA tadqiqotlari topshiriqlarini tayyorlash, aynan o'qishning boshlang'ich ta'lim tizimida o'quvchilar o'qishning yuqori darajasiga ega bo'lishi, ularning keyingi ta'limda bilimni egallash qobiliyatini shakllantirish va shu orqali hozirgi zamonga muvaffaqiyatli moslashuviga yordam berishi kerakligi aytilgan.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, EGRA tadqiqoti, xalqaro baholash dasturlari.

ПРИМЕРЫ ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ EGRA И ПОДГОТОВКИ ЗАДАЧ

Ходжамкулова Нафиса Розиккуловна

Преподаватель педагогического факультета Узбекско-финляндского педагогического института

Абстракт. В данной статье исследования EGRA помогают подготовить исследовательские задания, помочь учащимся иметь высокий уровень чтения в системе начального образования, сформировать у них способность к получению знаний в дополнительном образовании, и таким образом успешно адаптироваться к настоящему времени. сказали что нужно.

Ключевые слова: читательская грамотность, исследование EGRA, международная оценка.

EXAMPLES OF EGRA RESEARCH ORGANIZATION AND TASKS PREPARATION

Khojamkulova Nafisa Rozikulovna

Teacher of the Faculty of Pedagogy of the Uzbekistan-Finland Pedagogical Institute

Abstract. In this article, EGRA studies help to prepare research assignments, to help students to have a high level of reading in the primary education system, to form their ability to acquire knowledge in further education, and thus to successfully adapt to the present time. is said to be necessary.

Key words: reading literacy, EGRA research, international assessment.

Kirish. Jahonda yuz berayotgan ta'lim sohasidagi o'zgarishlar, globallashtirish jarayoni ta'lim tizimini isloh qilish lozim ekanligini ko'rsatadi. Dunyo ta'lim tizimini o'rganar ekanmiz xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim tizimini isloh qilinishi o'quvchilarning bilim saviyasi muntazam tekshirib boriladi. Xalqaro baholash dasturlari asosida respublikamizning ta'lim muassasalarida tadqiqotlar o'tkazilishi bugungi kundagi ta'lim tizimining muhim jarayonlaridan biridir. Shunday ekan EGRA baholash dasturi asosida o'qituvchilarimiz topshiriqlar bilan o'quvchilarimiz bilan birgalikda shug'ullanishi muhim omil sanaladi. Natijada xalqaro baholash tadqiqotlarida O'zbekiston ta'lim tizimida sezilarli darajada yuqori natijalarni kuzatishimiz mumkin bo'ladi.

Hozirgi kunda milliy dastur talablari umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ona tili o'qitishning asosiy maqsadi quyidagicha belgilangan: "o'z fikrini og'zaki va yozma tarzda to'g'ri va ravon bayon qiladigan, kitobxonlik madaniyati shakllangan, mustaqil va ijodiy fikrlay oladigan, o'z g'alar fikrini anglaydigan – muloqot va nutq madaniyati rivojlangan shaxsni kamol toptirishdan iborat".

Ona tili fanini o'qitishning asosiy vazifasi sifatida "o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'z g'alar fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy kompetensiyani shakllantirish; o'quvchida grammatikaga oid o'zlashtiriladigan bilimlarni (fonetika, leksikologiya, yozuv, so'zning tarkibi, so'z yasalishi, morfologiya, sintaksis, yozuv va imlo, tinish belgilari, nutq uslublari,

stilikaga oid tushunchalarni) rivojlantirish; ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda to'g'ri va ravon bayon eta olishni rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat" ekanligi belgilangan.

Muhokama va natijalar. Mazkur o'quv dasturi kognitiv, ya'ni tilga oid malaka va ko'nikmani rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, Ona tili faniga shunchaki o'quv predmeti sifatida qaralmaydi. Bunda ona tili butun borliqni: tabiat, jamiyat, fanlarni, o'zlikni anglash va o'rganish vositasiga aylantiriladi. O'quvchi Ona tili fanini o'zlashtirish jarayonida tildan turli ijtimoiy munosabatlarda to'g'ri va o'rinli foydalanishni o'rganadi. Matematika, fizika, kimyo, biologiya, geografiya, iqtisod, jamiyatshunoslik kabi fanlarni o'zlashtirishda til omilini his qiladi. Muayyan soha mutaxassisiga aylanganida, maktabda olgan bilim, ko'nikma va malakalaridan foydalanib o'zbek tilida ish yuritish, nutq so'zlash, turli uslublarda yoza olish, qarashlarini erkin ifodalagan holda fikrini boshqalarga turli shakllarda samarali tarzda yetkazishni, eng muhimi, teran fikrlashni biladi.

Boshlang'ich ta'lim 1- sinf o'quv dasturining tarkibi quyidagicha:

1. Tayyorgarlik davri (tayyorgarlik davrida o'qish hamda yozuv darslari).
2. Alifbe davri (o'qishga va yozishga o'rgatish).
3. Ona tili.

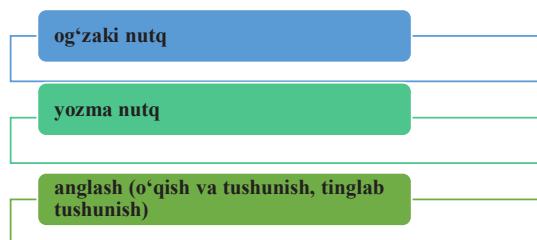
2 - 4- sinflar uchun Ona tili fani dasturi o'quvchining yosh xususiyatlari va shunga muvofiq nutqiy ehtiyojlaridan kelib chiqib tuzilgan. Ona tilidan ta'lim mazmuni tilning barcha xususiyat va qonuniyatlari parallel ravishda soddadan murakkabga tomon, amalda qo'llash ehtiyojidan kelib chiqqan holda o'rgatishga asoslangan, ya'ni malaka talablarida ko'rsatilgan ko'nikma va malakalarni egallash uchun nutqiy mavzu doirasida qaysi grammatik va til sathlari bo'yicha bilim zarur bo'lsa, shundan o'quvchining yosh xususiyatlari va o'quv imkoniyatlarini hisobga olgan holda foydalanilgan. Ketma-ketlik hisobga olinmagan. Bir mavzuga qayta-qayta murojaat qilinishi va uning doimiy murakkablashib borishiga e'tibor qaratilgan.

O'quv dasturida o'quvchi ehtiyoj sezadigan har qanday fan doirasida mavzular shakllantirilib, ularda til birliklaridan qanday foydalanish, nimalarga e'tibor berish kerakligi, ularning mashq va topshiriqlar orqali mustahkamlanishi fanlararo integratsiyani ta'minlashga xizmat qilgan.

O'quv materiallarini tanlashda turli uslubdagi qiziqarli ma'lumotlarni o'zida jamlagan yaxlit matnlar yoki yaxlit mazmun ifodalagan badiiy matn parchalarini o'qish, eshitish va tahlil qilish, bir xil mavzuda ikki xil uslubda yozilgan matnlarni o'zaro qiyoslash kabi jihatlar e'tiborga olingan.

O'quvchini xalqaro baholash – o'qish savodxonligini baholovchi PIRLS hamda EGRA dasturlariga tayyorlash maqsadida o'qib tushunish malakalarini shakllantirishga qaratilgan mashq va topshiriqlar darslik mazmuniga singdiriladi [1, 6].

Shuning bilan birgalikda o'qish savodxonlik darajalari ham yuqorilab boradi. Milliy dasturda ko'zda tutilgan "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslarida o'quvchilarning quyidagi bilimlarni oshirishga e'tibor qaratmog'imiz lozim. Bular quyidagilar:

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, xalqaro baholash dasturlari boshlang'ich ta'lim tizimida "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslarida muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro baholash dasturlarini ta'lim tizimimizga olib kirish, tadqiq qilish bu vazifalarning bari kelajakda yurtimizning ertasi bo'lgan yosh avlodning talim sifatini va yutuqlarini oshirishga qaratilgan muhim omil sanaladi.

Uzoq muddatli istiqbolda, ta'lim berish uchun ma'lumotdan foydalanish bo'yicha mamlakat salohiyatini oshirish butun dunyo bo'ylab boshlang'ich ko'nikmalarga ega bo'lmagan taxminan 250 million bolalar uchun ta'limni yaxshilash uchun juda muhimdir [2, 9]. Jahon hamjamiyati barcha mamlakatlarni o'zlarining baholash tizimlarining salohiyatini rivojlantirish, yaxshilashga va baholashlardan, xususan, ularning ehtiyojlariga mos keladiganidan foydalanishga undashlari kerak [3, 16].

Xalqaro baholash dasturlari, xususan EGRA va shunga o'xshash baholashlar global ko'rsatkichlarni kuzatish uchun hayotiy, taqqoslanadigan ko'rsatkichlar sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Vaqt o'tishi bilan kirish ko'rsatkichlari va ko'rsatkichlarining sifati yaxshilangani kabi, o'rganish ko'rsatkichlari va ko'rsatkichlari ham yaxshilanadi [4, 8].

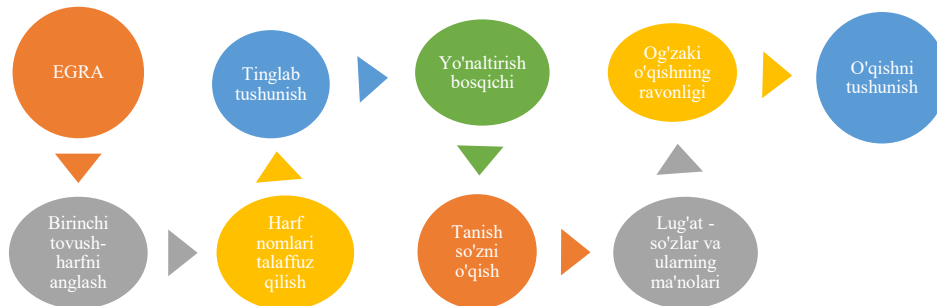
Natijada, EGRA savodxonlikni egallash qo'shimcha ta'lim olish va shug'ullangan o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash uchun yetarli bo'lishi uchun ta'lim tizimida o'quv-bilishni maqsad qiladi.

Xalqaro baholash dasturlaridan biri EGRA tadqiqotini "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslarida o'rganilishi va isloh qilinishi boshlang'ich ta'limda ilmiy salohiyatning rivojlanishini ta'minlab beradi [5].

EGRA tadqiqotni tashkil etish va topshiriqlarini tayyorlash jarayonida amaldagi "Ona tili va o'qish savodxonligi" darsliklaridan foydalanish lozim [6].

EGRA xalqaro baholash tadqiqoti maktablarda yoki o'quv muassasalarida joriy etish nazarda tutiladi. U dastur doirasidagi barcha maktablarda yoki turli xususiyatlarga ega maktablar namunasida (xususiy, diniy, davlat va boshqalar) qo'llanilishi mumkin. Hududdagi barcha maqsadli maktablar namunaga kiritilishi mumkin, shuning uchun har bir maktab yoki o'quv muassasasi tanlab olish orqali tadqiqot o'tkaziladi.

EGRA topshiriqlari orqali o'quvchilarda aniqlanadigan o'quv-bilish mezonlari:

EGRA xalqaro baholash tadqiqoti orqali o'quvchilarda quyidagi o'quv-bilish mezonlari aniqlanadi.

O'quv-bilish mezonlari	Aniqlash bosqichi	Qo'llanish doirasi
So'zning birinchi tovush-harfini anglash	So'zning birinchi tovush-harfini anglash -bu o'quvchining so'zdagi birinchi tovushni aniqlash qobiliyatining o'lchovidir. Shuningdek, u o'quvchining so'zlarini tovushlarga ajratish va bu tovushlarni boshqarish qobiliyatini baholaydi. O'quvchilarga so'z og'zaki aytiladi va so'zning birinchi tovushini (boshlang'ich tovushni) ajratib olish va talaffuz qilish so'raladi. EGRA ma'muri aniqlangan to'g'ri harf tovushlari sonini qayd qiladi. Masalan : gnor, fol	Alifbo va keyingi davrlarda
Harf nomlarini talaffuz qilish	Harf nomlari talaffuz qilish topshirig'i -bu o'quvchilarning harflarni tanib olish va ularga mos keladigan nomlarni to'g'ri talaffuz qilish qobiliyatini tekshiradi. O'quvchilarga tasodifiy tartibda harflar ro'yxati keltirilgan. O'quvchilarga 1 daqiqacha ichida imkon qadar tez va diqqat bilan ovoz chiqarib o'qishlari so'raladi. EGRA ma'muri vaqtni nazorat qiladi va bolaning harf nomlarini talaffuz qilishda qilgan xatolarini qayd qiladi.	Alifbo va keyingi davrlarda
Tinglab tushunish	Tinglab tushunish -bu o'quvchilarning og'zaki nutq ko'nikmalarining o'lchovidir, bu ham o'qishga hissa qo'shadi. Ushbu kichik vazifada EGRA ma'muri matnmi o'quvchilarga o'qiydi. Keyin o'quvchilar EGRA ma'muri tomonidan o'qilgan matn asosida tuzilgan savollar yoki bayonotlarga javob beradi.	Alifbo va keyingi davrlarda
Og'zaki o'qishning ravonligi	Og'zaki o'qishning ravonligi -bu o'quvchining qanchalik tez va aniq o'qiy olishini o'lchaydi. Bu EGRAning asosiy komponenti hisoblanadi, chunki u quyi darajadagi o'qish ko'nikmalarini (masalan, dekodlash va tanish so'zini aniqlash) o'quvchi berilgan so'zni qanchalik tez va oson o'qiy olishi (avtomatiklik deb ataladi) bilan birlashtiradi. O'quvchilarga o'zlariga tanish bo'lgan mavzu bo'yicha qisqa, yozma parcha beriladi. Ulardan uni "tez, lekin diqqat bilan" ovoz chiqarib o'qishlari so'raladi va ular o'qishni boshlaganidan keyin 60 soniya vaqt beriladi. EGRA ma'muri o'quvchi so'zlarini ovoz chiqarib o'qish paytida yo'l qo'ygan xatolarini qayd qilib, o'quvchiga vaqt o'tkazadi. Bir daqiqada to'g'ri so'zlar soni xabar qilinadi.	Alifbo va keyingi davrlarda
Lug'at - so'zlar va ularning ma'nolarini anglash	Lug'at-so'zlar va ularning ma'nolarini anglash -bu topshiriq o'quvchilar qanday so'zlarni bilishini, tushunishini o'lchaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar tushunish uchun matndagi so'zlarning kamida 90 foizini tushunishlari kerak. Ushbu kichik vazifada EGRA ma'muri so'zlarni ovoz chiqarib gapiradi va o'quvchidan ular nimani anglatishini (masalan, tana a'zosi, oddiy ob'ekt) so'zlarga izoh berishlarini so'raydi. Topshiriqni o'tkazuvchi shaxs o'quvchining to'g'ri topgan lug'at so'zlari sonini vaqt chegarasiz qayd qiladi.	Alifbo va keyingi davrlarda
Yo'naltirish bosqichi	Kichik vazifani yo'naltirish bosqichi yo'nalish, fikrlashni aniqlash tushunchalarining o'lchovidir. Bu o'quvchilar o'qishni o'rganishni boshlaganlarida rivojlanadigan eng past darajadagi ko'nikmalardan biri hisoblanadi. Kichik vazifa o'quvchilarga kitobni qanday tutish kerakligi yoki matn qayerdan boshlanishi kabi savollarni berish orqali amalga oshiriladi.	Alifbo va keyingi davrlarda
Tanish so'zni o'qish	Tanish so'zni o'qish -bu jarayonda faqat u o'quvchiga o'z sinf darajasida o'qishi mumkin bo'lgan va ilgari duch kelgan so'zlarni o'z ichiga olgan ma'lumotni taqdim etadi. O'quvchilarga 1 daqiqada imkon qadar ko'p so'zni ovoz chiqarib o'qish topshiriladi. EGRA ma'muri o'quvchi so'zlarni ovoz chiqarib o'qish paytida yo'l qo'ygan xatolarini qayd qilib boradi. Natijada bir daqiqada to'g'ri so'zlar xabar qilinadi	Alifbo va keyingi davrlarda
O'qishni tushunish	Tushunish - o'qishning asosiy maqsadi - o'qilgan ma'lumotni tushunish. Tushunish murakkab vazifa bo'lib, boshqa barcha o'qish ko'nikmalarida ba'zi qobiliyatlarni talab qiladi. Bu kichik vazifa badiiy matnmi qismini o'qiy olganiga qarab, EGRA ma'muri o'quvchiga hikoya bo'yicha beshtagacha savol beradi. EGRA ma'muri to'g'ri javob berilgan savollar sonini kuzatib boradi.	Alifbo va keyingi davrlarda

Xulosa. EGRA tadqiqotni tashkil etish va topshiriqlarini tayyorlash o'quvchilarning yoshiga mos mutolaa kitoblarini tahlil qilib, respublika ta'lim markazlarida va yurtimiz miqyosida ta'lim bo'yicha mutaxassislar bilan isloh qilingandan so'ng ishlab chiqiladi. Bazi dastur sohalarida (maktab ta'lim tizimi) va vaqt o'tishi bilan solishtirish va izchillikni ta'minlash uchun foydalanishdan oldin o'rganiladi. Potentsialni oshirish va ushbu baholashlar barqarorligini ta'minlashga yordam berish uchun tadqiqot topshiriqlaridan oldindan ya'ni EGRA tadqiqotidan avval topshiriqlardan foydalanish tavsiya etiladi. EGRA tadqiqotni tashkil etish va topshiriqlarini tayyorlash uchun

ta'lim amaliyotchilari, akademiklar, o'qituvchilar va mahalliy tilda o'quv dasturlarini ishlab chiqish bo'yicha mutaxassislarni o'z ichiga olishi mumkin.

EGRA tadqiqotni tashkil etish va topshiriqlarini tayyorlash uchun barcha tegishli ta'lim loyihalari yoki dasturlari uchun taqdim etilishi kerak. Ushbu jarayon izchillikni ta'minlaydi va ravon o'qishdagi o'zgarishlar haqida yillik hisobotni taqdim etadi. EGRA tadqiqotni tashkil etish va topshiriqlarini tayyorlash oddiy bir va ikki bo'g'inli so'zlar, qisqa jumlar va tanish hikoyadan foydalanish kerak. O'qish matnlarning milliy o'quv dasturiga muvofiqligi qanchalik tasdiqlangan bo'lsa, matnlardan, parchalardan foydalanish ham o'qish qismlarini tanlashning to'g'riligi yoki maqsadga muvofiqligi bilan bog'liq muammolarni bartaraf etishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Xalq ta'limi vazirligining 2020-yil 30-dekabrda 335-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan. (Tushuntirish xati)
2. UNESCO, 2014. Teaching and learning - achieving quality for all. Global Monitoring Report on Education for All. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002256/225660e.pdf> (accessed 07.08.14).
3. Wagner, DA, 2011. Smaller, faster, cheaper: Improving educational assessment for developing countries. UNESCO International Institute for Educational Planning, Paris, France.
4. Chabbott, C., 2014. Institutionalizing Health and Education for All: Global Goals, Innovation and Scaling Up. International Perspectives on Education Reform Series. Geeta Steiner-Khamsi Series Ed, Teachers College Press, New York.
5. Ona tili va o'qish savodxonligi. 1-qism [Matn]: 3-sinfi uchun darslik / K.Mavlonova [va boshq.]. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. – 144 b.
6. Davletov E.Yu. Boshlangich ta'limga PIRLS baholash dasturi imkoniyatlari. Zamonaviy uzluksiz ta'lim muammolari: innovatsiya va istiqbollar. Xalqaro ilmiy konferentsiya. – Toshkent:.. – 2018. – B. 248.